Lärarhandledning till

SARAS VINGAR

Skriven av Lorenza Farina
Illustrerad av Sonia M. L. Possentini
Översatt till svenska av Camilla Storskog

Lärarhandledningen är framtagen av

Jenny Berggren

Atrium Förlag

Innehåll

Om denna lärarhandledning 3
Om webbplatsen 3
Förberedelser 3
Ur läroplanen 4

Lektion 1 – Svenska 5
Introduktion (läsning)

Lektion 2 – Religionskunskap 8
Judendomen (fördjupning)

Lektion 3 – Historia 9
Judarna och Förintelsen (fördjupning)

Lektion 4 – Religionskunskap 10
Etik och moral (läsning)

Lektion 5 – Samhällskunskap 12
Barnkonventionen (fördjupning)

Lektion 6 – Biologi 14
Rödhaken (fördjupning)

Lektion 7 – Svenska 15
Språk och berättande (läsning)

Lektion 8 – Bild 17
Sonia M. L. Possentinis bildskapande (läsning)

Lektion 9 – Musik 19
Analys av boktrailer

Lektion 10 – Slöjd 20
Färg och symbolik (läsning)

Avslutande arbete – Ämnesövergripande 21

Bilaga 1. Fotografier som förlaga och inspiration 23
Bilaga 2. Några exempel på daguerrotypier 24

Om denna lärarhandledning

Denna handledning är framtagen i syfte att utgöra en inspirationsbank för mellanstadielärare rörande arbete kring bilderboken *Saras vingar* av Lorenza Farina och Sonia M. L. Possentini. Här ges tips på hur du med hjälp av boken kan belysa olika ämnen ur kursplanen.

Om du vill kan du välja att arbeta helt enligt det upplägg som presenteras, men du kan förstås också plocka här och där eller använda den som avstamp till att bygga upp egna lektioner.

En skönlitterär berättelse är ett utmärkt redskap för att arbeta ämnesövergripande, därför är denna handledning uppbyggd utifrån skolans ämnesområden. De mål i kursplanen för årskurs 4-6 som behandlas för inom varje ämne är tydligt utskrivna i inledningen till varje lektionsupplägg.

Handledningen består av en teoretisk del med tio lektionsupplägg (läsning och ämnesfördjupning) och en kreativ del med förslag på ämnesövergripande avslutande arbeten.

När ni har avslutat arbetet med boken får ni gärna skicka in era avslutande arbeten till Atrium Förlag för publicering på webbplatsen sarasvingar.wordpress.org, för inspiration till andra lärare och elever. Arbeten skickas till info@atriumforlag.se.

Om webbplatsen

På sarasvingar.wordpress.org finns information om boken *Saras vingar* och en presentation av projektet. Här finns denna lärarhandledning att ladda ner och där ligger också en boktrailer som ni kan använda som en del i ert arbete med boken. Länkar till information som ni kan ha användning av finns också här. Dessutom kommer det att fyllas på med material som lärare skickar in, vilket tjänar som inspiration till hur man kan arbeta med boken.

Förberedelser

Se inledningsvis till att alla lärare och annan personal som eleverna kommer att möta under den tid arbetet med boken pågår är insatta i vad det innebär och själva har läst boken för att vara beredda att möta eventuella funderingar från eleverna.

Om möjligt är det också bra om eleverna har en bok var, eller åtminstone i mindre grupper kan dela på en bok, för att kunna läsa bilderna ordentligt. Detta kan ordnas med hjälp av skolbiblioteket, som kan köpa in en klass- eller gruppuppsättning.

Läs in dig på alla delar i handledningen som du vill behandla redan innan ni kör igång, ifall frågor dyker upp i en annan ordning än som är upplagt här.

Det är också en god idé att informera elevernas föräldrar om att ni kommer att arbeta med boken ett tag framöver. Uppmuntra gärna dem också att läsa boken.

Ur läroplanen

Läroplanen för grundskolan säger bland annat:

> ”Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan ska gestalta och förmedla.”

Förståelse och medmänsklighet är en huvudrubrik som bland annat säger:

> ”Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling ska prägla verksamheten. [---]
> Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.
> Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.”

Vidare sägs att det i all undervisning är angeläget att anlägga några övergripande perspektiv, bland annat ett historiskt, ett internationellt och ett etiskt perspektiv.

Lektion 1 – SVENSKA

Introduktion

Ur kursplanen

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur man formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter och genom skilda medier. Undervisningen ska även syfta till att eleverna utvecklar förmåga att skapa och bearbeta texter, enskilt och tillsammans med andra. Eleverna ska även stimuleras till att uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer.

I undervisningen ska eleverna möta samt få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen.

Undervisningen ska också bidra till att eleverna får förståelse för att sättet man kommunicerar på kan få konsekvenser för andra människor. Därigenom ska eleverna ges förutsättningar att ta ansvar för det egna språkbruket.

- Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att urskilja texters budskap, både de uttalade och sådant som står mellan raderna.
- Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras typiska uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.
- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga från olika tider, från Sverige, Norden och övriga världen. Texter i form av skönlitteratur, lyrik, dramatik, sagor och myter som belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor.
- Berättande texters budskap, språkliga drag och typiska uppbyggnad med parallellhandling och tillbakablickar, miljö- och personbeskrivningar samt dialoger.
- Ord och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Vilka de nationella minoritetsspråken är.

Berätta för klassen/gruppen att ni ska läsa en bilderbok, och gå igenom några typiska drag för en sådan text, där text och bild samverkar. Berätta också att ni kommer att återkomma till den här boken i olika ämnen under en tid framöver.

Ta fram boken och visa utsidan. Låt barnen gissa vad den handlar om, var den utspelar sig och från vilket land författarna kommer. Ta hjälp av alla ledtrådar som utsidan av boken ger, som omslagsbilden, författarnamnen, titeln och baksidestexten.

Börja bläddra i början av boken tills ni kommer till det första uppslaget. Tala om det ni ser på bilderna. Börja sedan läsa både text och bild tillsammans. Stanna upp efter varje uppslag och samtala med eleverna.

Första uppslaget

- Vad ser vi i bilden?
- Vad berättas för oss i texten som vi inte kan se i bilden?
- Var befinner vi oss någonstans?
- Vem är det som berättar historien?
- Vad finns bakom taggtrådsstängslet?

Andra uppslaget

- Här berättas det mesta i ord, men skylten i bilden berättas det inte om, vad är det för skylt och vad står det på den? Vad betyder det? (HALT är tyska för STOPP och STÓJ är polska för STOPP)
- Vad kan finnas i de tillbommade vagnarna? (Svaret ges på nästa sida.)

Tredje uppslaget

- Människorna som kliver ur vagnarna har alla något gemensamt – kan du se vad? Berätta lite kort att alla judar var tvungna att bära en Davidsstjärna under andra världskriget som tecken på att de var judar.

Fjärde uppslaget

- Här blir vi presenterade för Sara för första gången. Vad får vi veta om henne?

Femte uppslaget

- Rödhaken bestämmer sig för att ta hand om Sara när hon inte längre får vara med sin mamma. Den säger ”jag skulle bli hennes röst”. Varför tror du att det är fågeln och inte Sara själv som berättar historien?

Sjätte uppslaget

- Varför låser soldaterna in Sara i en barack?
- Varför måste hon lämna ifrån sig sina egna kläder och få håret avrakat och gå klädd likadant som alla andra?
- Hur ser det ut i baracken där barnen bor (här är bokens illustration en hjälp)?

Sjunde uppslaget

Börja med att titta på bilden här, och formulera tillsammans vilken känsla den förmedlar. Läs sedan det sjunde och åttonde uppslaget.

- Vad sker med Saras händer i detta avsnitt? Hur använder författaren Saras händer för att beskriva hennes känslor?

Nionde uppslaget

- Rödhaken beskriver Sara som en skrämd fågelunge, hur ser en sådan ut och hur beter den sig?
- Vad händer i bilden? Varför är Sara på väg ut ur bild, vart är hon på väg?

Tionde och elfte uppslaget

- Jämför här hur Sara klipper med sina armar, och hur hon tidigare sakta slagit med händerna som vingar. Ser du någon utveckling/förändring av hennes rörelsemönster och vad betyder hennes gester?

Tolfte uppslaget

- Hur slutar berättelsen? Vad händer med Sara och rödhaken?

Bläddra klart i boken, och tala också om vad ni ser i bakre pärmen och hur det hör till berättelsen.

Låt eleverna uttrycka en känsla de fick av boken, antingen var för sig eller tillsammans i grupper eller helklass. Skriv ner känslorna på tavlan (och spara dem sedan). Fråga också om de har några frågor kring det ni läst, och diskutera dem tillsammans (om det handlar om ämnen ni kommer att gå igenom senare kan du berätta att ni tar upp detta mer en annan dag eller annan lektion).

Lektion 2 – RELIGIONSKUNSKAP

Judendomen

Ur kursplanen

Undervisningen i ämnet religionskunskap ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om religioner och andra livsåskådningar i det egna samhället och på andra håll i världen. Genom undervisningen ska eleverna bli uppmärksamma på hur människor inom olika religiösa traditioner lever med, och uttrycker, sin religion och tro på olika sätt. Undervisningen ska allsidigt belysa vilken roll religioner kan spela i samhället, både i fredssträvanden och konflikter, för att främja social sammanhållning och som orsak till segregation.

- Hur olika livsfrågor, till exempel vad som är viktigt i livet och vad det innebär att vara en bra kamrat, skildras i populärkulturen.
- Hur olika livsfrågor, till exempel synen på kärlek och vad som händer efter döden, skildras i religioner och andra livsåskådningar.
- Vad religioner och andra livsåskådningar kan betyda för människors identitet, livsstil och grupptillhörighet.
- Några etiska begrepp, till exempel rätt och orätt, jämlikhet och solidaritet.
- Vardagliga moraliska frågor som rör flickors och pojkars identiteter och roller, jämställdhet, sexualitet, sexuell läggning samt utanförskap och kränkning.
- Frågor om vad ett bra liv kan vara och vad det kan innebära att göra gott.

Här passar det bra md en lektion om judendomen som religion. Inled med en hänvisning till det ni läst (Davidsstjärnan som Sara var tvungen att bära var ett tecken på att hon var jude).

Eleverna kan till exempel få i uppgift att ta redan på var Davidsstjärnan kommer ifrån ursprungligen, och varför den ser ut som den gör.

Lektion 3 – HISTORIA

Judarna och Förintelsen

Ur kursplanen

Undervisningen i ämnet historia ska syfta till att eleverna utvecklar såväl kunskaper om historiska sammanhang, som sin historiska bildning och sitt historiemedvetande. Detta innebär en insikt om att det förflutna präglar vår syn på nutiden och därmed uppfattningen om framtiden. Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om historiska förhållanden, historiska begrepp och metoder och om hur historia kan användas för olika syften. Den ska också bidra till att eleverna utvecklar historiska kunskaper om likheter och skillnader i människors levnadsvillkor och värderingar. Därigenom ska eleverna få förståelse för olika kulturella sammanhang och levnadssätt.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att tillägna sig en historisk referensram och en fördjupad förståelse för nutiden. De ska också få möjlighet att utveckla en kronologisk överblick över hur kvinnor och män genom tiderna har skapat och förändrat samhällen och kulturer.

Undervisningen ska stimulera elevernas nyfikenhet på historia och bidra till att de utvecklar kunskaper om hur vi kan veta något om det förflutna genom historiskt källmaterial och möten med platser och människors berättelser. Eleverna ska genom undervisningen även ges förutsättningar att utveckla förmågan att ställa frågor till och värdera källor som ligger till grund för historisk kunskap. Undervisningen ska vidare bidra till att eleverna utvecklar förståelse för att varje tids människor måste bedömas utifrån sin samtids villkor och värderingar.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur historiska berättelser används i samhället och i vardagslivet. Därigenom ska eleverna få olika perspektiv på sina egna och andras identiteter, värderingar och föreställningar.

Nu passar det bra att berätta om judarnas historia och Förintelsen, samt begreppen nazism och rasism. Det kan vara en idé att sammanbinda denna lektion med lektion 2 eller att ha dem direkt efter varandra.

Det finns filmer att se om Förintelsen, du kan hitta länkar till bra källor på webbplatsen, men se till att välja en film som passar åldern på dina elever.

Berätta också att historien i *Saras vingar* är baserad på verkliga händelser, och att den beskriver ett av alla de judiska barn som blev skickade till koncentrationsläger under Andra världskriget.

Lektion 4 – RELIGIONSKUNSKAP

Etik och moral

Se till att eleverna har boken till hands när ni, i helklass eller mindre grupper, diskuterar följande.

Börja med att fråga eleverna om de på något sätt börjat tänka annorlunda om någonting i boken efter de senaste fördjupningslektionerna. Kanske uppfattar de något på ett nytt sätt sedan de fått lära sig mer om de verkliga händelser som ligger bakom historien. Slutet kan vara en sådan passage som de kan uppfatta olika vid olika tidpunkter, eftersom det är så öppet. Fånga upp dessa eventuella funderingar och prata om dem.

Rätt och orätt

Gå igenom begreppen rätt och orätt.

Gör sedan en lista på vilka personer och djur som förekommer i berättelsen, och fundera över deras respektive beteende och handlande i berättelsen. Hur beter sig soldaterna? Vad gör människorna som kommer ur vagnarna? Hur handlar rödhaken?

Gör människorna/djuren rätt eller orätt när de handlar och beter sig som de gör? Vad tror du det beror på att personerna eller djuren handlar på det ena eller andra sättet? Har de alla ett eget val att göra hur de vill i dessa fall, eller är de tvingade till det ena eller andra av lagar och förordningar? Skulle någon kunna handla annorlunda för att göra något mer rätt?

Fundera också över frågorna: Vad är lagar till för? Och är det alltid rätt att följa lagen eller kan du tycka att det under vissa omständigheter (vilka i så fall) är rätt att bryta mot lagen?

Jämlikhet

Gå igenom begreppet jämlikhet.

Titta sedan åter på personerna ur listan från ovan. Hur ser jämlikheten ut mellan bokens personer? Fundera över och diskutera människors jämlikhet, kanske även djurs och människors jämlikhet. Vad kan det bero på att vissa människor ibland behandlas ojämlikt av andra människor?

Solidaritet

Gå igenom begreppet solidaritet.

Vem i boken står för de solidariska handlingarna, och vilka är de handlingarna? Vad gör dem solidariska?

Varför tror du att rödhaken tar sig an Sara? Fundera t ex över hur den beskriver henne och vad den ser i omgivningen.

Ett bra liv

Saras liv i koncentrationslägret skulle vi inte kunna kalla ett bra och värdigt liv. Fundera över vad ett bra liv är. Vad tror du att Sara önskar sig? Vad behöver hon för att leva ett bra liv?

Godhet och vänskap

Rödhaken är den enda som bryr sig om Sara i berättelsen, sedan hon blivit skild från sin mamma. Den säger sig vilja vaka över henne som en förälder, men den blir också hennes bästa vän. Vad gör rödhaken för Sara? Fundera över vad en god handling är, och hur en bra vän ska vara. På vilka sätt är goda handlingar och vänskap viktigt?

Lektion 5 – SAMHÄLLSKUNSKAP

Barnkonventionen

Ur kursplanen

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att se samhällsfrågor ur olika perspektiv. På så sätt ska eleverna utveckla förståelse för sina egna och andra människors levnadsvillkor, betydelsen av jämställdhet, hur olika intressen och åsikter uppstår och kommer till uttryck och hur olika aktörer försöker påverka samhällsutvecklingen.

Undervisningen ska ge eleverna verktyg att hantera information i vardagsliv och studier och kunskaper om hur man söker och värderar information från olika källor. Genom undervisningen ska eleverna också ges förutsättningar att utveckla kunskaper om hur man kritiskt granskar samhällsfrågor och samhällsstrukturer.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förtrogenhet med de mänskliga rättigheterna och med demokratiska processer och arbetssätt.

- Urfolket samerna och övriga nationella minoriteter i Sverige. De nationella minoriteternas rättigheter.
- Samhällets behov av lagstiftning, några olika lagar och påföljder samt kriminalitet och dess konsekvenser för individen, familjen och samhället.
- De mänskliga rättigheterna, deras innebörd och betydelse, inklusive barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen.

Här passar det bra med en lektion om Barnkonventionen. Några frågor barnen själva kan ta reda på i början av eller inför lektionen:

- När och varför bildades UNICEF?
- När trädde Barnkonventionen i kraft?
- Hur många länder har skrivit under Barnkonventionen?

Diskutera sedan frågorna med barnen och koppla dem till boken. *Saras vingar* utspelar sig under Andra världskriget. UNICEF bildades vid Andra världskrigets slut, och du kan därför tala lite om hur det gick för barn som Sara efter kriget. Barnkonventionen hade ännu inte trätt i kraft under den tid boken utspelar sig, och de händelser som ni läst om i *Saras vingar* var en stark bidragande orsak till att den drevs igenom.

Innan ni går igenom innehållet i Barnkonventionen kan ni diskutera följande utifrån boken:

- Vilka rättigheter tycker du att Sara borde ha haft? Skriv gärna en egen lista över Saras rättigheter.

Efter att ni har gått igenom Barnkonventionen kan ni diskutera vilka rättigheter det skulle ha brutits mot i berättelsen ifall Barnkonventionen hade funnits då eller ifall det hade hänt idag.

Diskutera också varför Barnkonventionen behövs.

Lektion 6 – BIOLOGI

Rödhaken

Ur kursplanen

Naturvetenskapen har sitt ursprung i människans nyfikenhet och behov av att veta mer om sig själv och sin omvärld. Kunskaper i biologi har stor betydelse för samhällsutvecklingen inom så skilda områden som hälsa, naturbruk och miljö. Med kunskaper om naturen och människan får människor redskap att påverka sitt eget välbefinnande, men också för att kunna bidra till en hållbar utveckling.

- Djurs, växters och andra organismers liv.
- Olika kulturers beskrivningar och förklaringar av naturen i skönlitteratur, myter och konst och äldre tiders naturvetenskap.

Ge eleverna i uppdrag att ta reda på fakta om rödhaken. Både fågeln i sig och de myter och historier som finns kring den.

Lektion 7 – SVENSKA

Språk och berättande

Berättaren

Fundera över vilken typ av berättare, jag-berättaren, som berättelsen har, och hur det påverkar vad vi som läsare får veta. Hade berättelsen på något sätt kunnat se annorlunda ut (och i så fall hur) om någon annan än rödhaken hade varit denna jag-berättare eller om berättaren hade varit i tredjeperson eller helt utomstående?

Det står aldrig i texten att det är en rödhake som berättar historien, så hur vet vi det? Bläddra igenom boken och markera alla ställen i text och bild som du tycker berättar för oss att berättaren är en fågel.

Centrala och icke-centrala karaktärer

Bläddra igenom boken och se om du enbart utifrån bilderna kan avgöra vilka karaktärer i boken som är allra viktigast? Vad beror det på att du tycker att dessa känns viktigast i berättelsen?

Vilka karaktärer finns inte med i bild, men beskrivna i text? Soldaterna på uppslag 4 syns endast bakifrån. Vilken betydelse ger det dem i berättelsen?

Beskrivningar i ord

Fundera över vilka adjektiv som används i berättelsen, alltså vilka ord använder sig textförfattaren av för att beskriva karaktärerna i boken. Gör t ex en lista över vilka adjektiv som används för att beskriva soldaterna, rödhaken, Sara, människorna, barnen etc.

Symbolik

Fundera utifrån den fakta du tagit reda på om rödhaken – varför tror du att författarna valt just denna fågel som berättare i sin historia? Vad symboliserar rödhaken?

Liknelser

Fundera över följande liknelser. Vad tillför beskrivningen som kommer efter ”som” till din bild av/förståelse för det du läser? Tänk dig att du istället sätter punkten före ”som” och stryker det som kommer efter. Får du fortfarande samma bild/förståelse, eller förändras den på något sätt? (Denna övning kan också göras tvärtom, t ex genom att du först skriver upp den första halvan på tavlan och ber barnen fundera över vad det ger för bild/förståelse, och sedan lägger till liknelsen och hör hur deras bild/förståelse förändras).

”Flickan försökte skrika, men inte ett ljud kom över hennes läppar. Det var som om hon förstelnats.” (Uppslag 4)

”Jag skulle vaka över henne som en förälder”. (Uppslag 5)

”Jag lade mig bredvid henne där hon låg orörlig med vidöppna ögon, som om hon sökte efter en strimma ljus i den okända, skrämmande omgivningen.” (Uppslag 7)

”Mycket långsamt klippte hon med sina tunna armar som om hon försökte lyfta”. (Uppslag 11)

Knyt ihop lektionen med en diskussion om vad som skiljer ett bilderboksberättande från ett berättande i enbart text. Försök hitta några utmärkande drag tillsammans, och diskutera vad som bara kan berättas i text och vad som bara kan berättas i bild.

Lektion 8 – BILD

Sonia M. L. Possentinis bildskapande

Ur kursplanen

Undervisningen i ämnet bild ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om hur bilder skapas och kan tolkas. Genom undervisningen ska eleverna få erfarenheter av visuell kultur där film, foto, design, konst, arkitektur och miljöer ingår.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur bildbudskap utformas i olika medier. Undervisningen ska också ge eleverna möjligheter att diskutera och kritiskt granska olika bildbudskap och bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om bilder i olika kulturer, både historiskt och i nutid. Genom undervisningen ska eleverna även ges möjlighet att använda sina kunskaper om olika typer av bilder i det egna bildskapandet.

- Framställning av berättande och informativa bilder, till exempel serier och illustrationer till text.
- Teckning, måleri, tryck och tredimensionellt arbete.
- Återanvändning av bilder i eget bildskapande, till exempel i collage och bildmontage.
- Fotografering och filmande samt redigering i datorprogram.
- Reklam- och nyhetsbilder, hur de är utformade och förmedlar budskap.
- Konst-, dokumentärbilder och arkitektoniska verk från olika tider och kulturer, hur de är utformade och vilka budskap de förmedlar.
- Ord och begrepp för att kunna läsa, skriva och samtala om bilders utformning och budskap.

Börja med att introducera den italienska illustratören Sonia M. L. Possentini för eleverna. Information finns i författarpresentationen på Atrium Förlags hemsida.

Följande uppgifter kan göras i mindre grupper och presenteras i helklass. Varje grupp behöver då ha minst en bok att titta i.

När Possentini gjorde bilderna till *Saras vingar* utgick hon från fotografier från andra världskriget. Titta på de två fotografierna i bilaga 1 och jämför dem med motsvarande bilder (försättsblad och uppslag fyra) i boken.

- Hur har Possentini använt fotografiet när hon gjort sin illustration?
- Hur skiljer sig fotot från illustrationen? Vad har hon tagit med och vad har hon utelämnat?
- Skiljer sig din upplevelse av fotot på något sätt från din upplevelse av illustrationen? Vad kan det i så fall bero på?

Jämför försättsbladet, som föregår berättelsen, med eftersättsbladet, som ligger efter berättelsens slut, för att se hur Possentini knyter ihop berättelsen.

- Vad är skillnaden mellan bilderna?
- Varför ser eftersättsbladet annorlunda ut?
- Försätts- och eftersättsbladet är en berättelse i sig, utan ord. Vad är det de berättar?

Possentini är inspirerad av en gammal fotoprocess som uppfanns på 1830-talet och som kallas daguerrotypi, som innebär att bilden formas i amalgam (en legering av silver och kvicksilver) på en tunn silverplåt som valsats ihop med ett tjockare kopparunderlag. (Du kan gå igenom detta mer grundligt med eleverna om du vill.) Titta på bilderna i bilaga 2, som är några exempel på daguerrotypier.

- Vad utmärker dessa bilder, hur skiljer de sig från dagens fotografier?
- På vilket sätt har Possentini imiterat stilen i dessa foton i sina illustrationer? Jämför med bilderna i boken.

Possentini använder sig också ofta av en collagemetod, genom att klippa ihop olika bilder till en enda. Titta på uppslagen i boken och se om du kan upptäcka ställen där flera bilder klippts ihop. Fundera också på hur hon gått till väga när hon gjort det.

Lektion 9 – MUSIK

Analys av boktrailer

Ur kursplanen

Musik finns i alla kulturer och berör människor såväl kroppsligt som tanke- och känslomässigt. Musik som estetisk uttrycksform används i en mängd sammanhang, har olika funktioner och betyder olika saker för var och en av oss. Den är också en viktig del i människors sociala gemenskap och kan påverka individens identitetsutveckling. I vår tid förenas musik från skilda kulturer och epoker med andra konstformer i nya uttryck. Kunskaper om och i musik ökar möjligheterna att delta i samhällets kulturliv.

Genom undervisningen ska eleverna utveckla förmågan att uppleva och reflektera över musik. Elevernas erfarenheter av musik ska utmanas och fördjupas i mötet med andras musikaliska erfarenheter.

- Ljudets och musikens fysiska, tanke- och känslomässiga påverkan på människan i olika sammanhang. Hur musik används för påverkan och rekreation och i olika rituella sammanhang.
- Musik tillsammans med bild, text och dans. Hur olika estetiska uttryck kan samspela.

Gå igenom det du avgör att eleverna behöver ha med sig inför analysen av boktrailern, utifrån deras nuvarande musikkunskaper.

Trailern finns att se på webbplatsen. Titta på den tillsammans med eleverna, först utan ljud och sedan med (du kan också prova att lägga på en annan musik för ytterligare jämförelse), och fundera över följande:

- Är trailern bättre eller sämre med musiken? Försök komma på vad det är som gör det ena eller andra.
- Vad blir skillnaden när musiken läggs till?
- Hur uppfattar du de bilder där musiken är dämpad jämfört med där den är starkare?
- Känner du någonting i kroppen av musiken, och är det skillnad på de dämpade och de starkare partierna (detta kräver att ni har en bra ljudanläggning)?

Här finns också möjlighet att gå in på musik i koncentrationsläger och i krig.

Lektion 10 – SLÖJD

Färg och symbolik

Ur kursplanen

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla idéer, överväga olika lösningar, framställa föremål och värdera resultat. På så sätt ska undervisningen bidra till att väcka elevernas nyfikenhet att utforska och experimentera med olika material och att ta sig an utmaningar på ett kreativt sätt.

Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla kunskaper om färg, form, funktion och konstruktion och om hur dessa kunskaper kan kombineras med medvetna val av material och teknik.

- Hantverk och slöjdtraditioner från olika kulturer som inspirationskällor och förebilder för egna idéer och skapande.
- Hur olika kombinationer av färg, form och material påverkar slöjdföremåls estetiska uttryck.
- Hur symboler och färger används inom barn- och ungdomskulturer och vad de signalerar.
- Slöjdverksamhetens betydelse för individen och samhället, historiskt och i nutid.

Följande uppgifter kan göras i mindre grupper och presenteras i helklass. Varje grupp behöver då ha minst en bok att titta i.

Läs igenom boken och fundera över vilka slöjddetaljer och material som finns i berättelsen (ord och bild). Gör en lista över allt du kan hitta, t ex sydda kläder, snickrade skyltar. Vad har dessa saker för funktion i berättelsen?

Bilderna är svartvita med några färgklickar. Vilka färger är det? Ta reda på den symbolik som finns kring dessa färger, både allmänt och inom judendomen.
Diskutera följande:

- Vilka material och detaljer i berättelsen är i färg?
- Gör färgklickarna att dessa detaljer känns viktigare än annat i berättelsen?
- Varför är det just dessa färger som används, vilken symbolik tror du att författarna velat använda sig av?
- Vad är inte i färg, och hur påverkar det hur du ser på de sakerna?

Saras blåa ylleklänning och hennes blåa hårband som hennes mamma sytt åt henne byts ut mot en för stor randig skjorta, likadan som alla andras.

- Vad har soldaterna för anledning att göra så mot henne?
- Hur påverkar det hennes identitet och hennes syn på sig själv?
- Påverkar det på något sätt soldaternas sätt att se på henne, tror du?

Kreativt avslutningsarbete – ÄMNESÖVERGRIPANDE

Följande delar kan involveras i de arbeten eleverna gör (se förslag längre ned). Om det finns pengar ur Skapande skola att söka kan man för denna del även ta in experthjälp utifrån i form av bildkonstnärer, musiker, slöjdare, fotografer, regissörer etc., eller låta eleverna uppleva en utställning eller konsert som inspiration.

Bild

Här kan ni arbeta utifrån Sonia M. L. Possentinis metod, t ex genom att använda fotografier som förlaga, utgå från illustrationerna i boken och omvandla dem till egna bilder, skapa bilder i samma stil som daguerrotypierna eller collage – manuellt eller i dator.

Musik

Eleverna kan själva skriva sångtexter till befintliga melodier eller skapa helt egen musik som kan användas i arbetena. De kan också få i uppgift att leta rätt på musik som skapar rätt stämning för sitt ändamål.

Slöjd

Kanske behövs rekvisita till arbetet. Något kanske eleverna kan skapa eller designa själva. Ritningar och idéer till saker kanske inte alltid heller behöver bli förverkligade fysiskt.

Svenska

Utifrån vilket arbete ni väljer kan det behövas fördjupning inom olika områden, t ex hur en teaterpjäs eller ett filmmanus är uppbyggt.

Förslag på kreativa arbeten

Här är några olika förslag på hur ni kan arbeta vidare med boken. Beroende på hur mycket tid och resurser ni vill lägga på avslutningen av projektet kanske ett eller flera alternativ kan passa. Eleverna kan få fria händer att göra det de tycker bäst om i mindre grupper, eller det kan finnas mer strama ramar till vad som hinns med. Men ju bredare du tänker här desto fler delar av kursplanen (se i inledningen till respektive ämne) kan du få med.

Rödhakens historier

Skriv och teckna ner de berättelser rödhaken berättar för Sara för att trösta henne (uppslag 8). De kan bindas samman till en sagobok: t ex *Saras sagor* eller *Rödhakens berättelser*.

Ett nytt perspektiv

Låt eleverna på valfritt sätt återberätta historien ur ett annat perspektiv. Vad händer med historien om t ex Sara berättar istället?

Temahistorier

Låt eleverna på valfritt sätt berätta en historia på ett valt tema ur boken eller utifrån en av de känslor boken framkallade (från lektion 1).

Skapa musik till berättelsen

Om boken istället skulle vara ett musikstycke, hur skulle det låta? Låt eleverna skapa musik av *Saras vingar*.

Skapa nya bilder till boken

Illustrera boken på ett nytt sätt. Utgå ifrån texten och bestäm själva vad ni vill att bilderna ska berätta.

Filmatisering av boken

En filmatisering av berättelsen kan göras på många olika sätt. Inledningsvis kan eleverna få skriva ett filmmanus (även bildmanus) och planera hur filmatiseringen ska gå till. Kanske blir det en animation av något slag, en tecknad film eller en spelfilm där eleverna själva agerar. Som förberedelse kan man läsa en annan berättelse som blivit film, därefter se filmen och sedan diskutera vad som skiljer boken från filmen för att skapa en förståelse för hur en filmatisering kan gå till. Rekvisita behövs, låt eleverna klura ut vad som behövs och hur det går att fixa. Vilken filmmusik passar? En filmatisering kan också göras av elevernas egna arbeten ovan.

Bearbetning för teater

För att kunna spelas som teater behöver också ett manus skrivas, boken behöver omvandlas till en teaterpjäs. I detta fall kan eleverna behöva läsa och analysera en teaterpjäs som förberedelse, för att få rätt verktyg. Om möjligt vore det önskvärt att även gå på teater med eleverna. Alla behöver tilldelas en roll, det behövs bland annat scenografi, rekvisita och en regissör. Kanske vill skådespelarna sedan ha publik också. En pjäs kan också göras utifrån elevernas egna arbeten ovan.

Bilaga 1. Fotografier som förlaga och inspiration
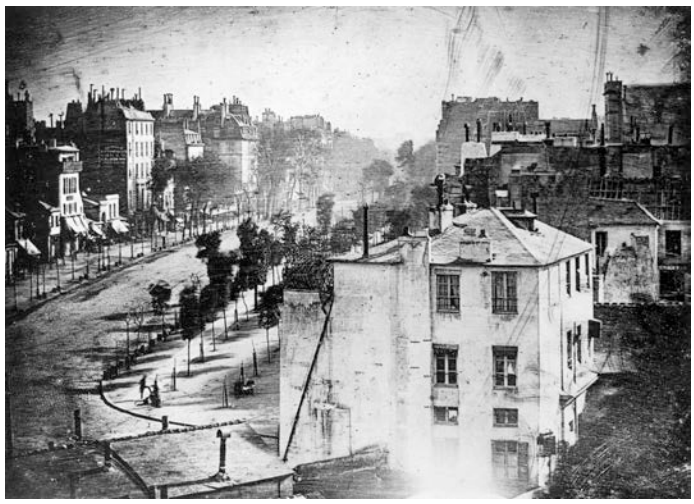
Bilaga 2. Några exempel på Daguerrotypier